

Aktuální otázky lidských práv

Vážené dámy a pánové,

po měsíci opět vychází Bulletin Centra pro lidská práva a demokratizaci, v němž naleznete výběr nejzajímavějších událostí z oblasti dodržování a porušování základních práv.

Listopadové číslo otevíráme exkluzivním příspěvkem Kateřiny Šimáčkové a Veroniky Bílkové z jednání Benátské komise, na kterém se projednávalo stanovisko k situaci na polském ústavním soudu. Vzhledem k tomu, že ústavní krize se v Polsku táhne již rok, vnáší názor Benátské komise důležité světlo na to, do jaké míry jsou prováděné změny v souladu s mezinárodními standardy.

V sekci mezinárodní trestní spravedlnosti popisuje Petr Pospíšil přelomové rozhodnutí Mezinárodního trestního soudu, který na konci září odsoudil Ahmada al-Mahdího za ničení kulturních památek v Timbaktu, což podle Římského statutu odpovídá válečným zločinům. Kateřina Studecká pak odkrývá předběžné výsledky vyšetřování sestřelení

malajského dopravního letounu před dvěma lety nad Ukrajinou.

Martin Dominik z evropské sekce přináší velmi zajímavý příspěvek od štrasburského soudu, který jednal o právu na spravedlivý proces, a to v souvislosti s vnitrostátním vyšetřováním pachatelů, již plánovali teroristický útok v Londýně v roce 2005.

V sekci Mezinárodní politika, byznys a lidská práva se Lukáš Hoder věnuje velmi aktuální problematice hromadného zpracovávání osobních dat, která s rostoucí rolí automatizace a využití internetu v našich životech kontinuálně nabírá na důležitosti.

V rámci české sekce přibližuje Michal Oščipovský možnosti kontroly dodržování pracovněprávních předpisů, a to především s ohledem na cizince pracující v České republice.

Hezký podzim Vám přeje
za Centrum pro lidská práva a demokratizaci

Jan Lhotský

Obsah

| Benátská komise v říjnu čelila kritice ze strany polské vlády i vysoké vodě

1) Mezinárodní trestní spravedlnost | 7

- Al-Mahdí odsouzen za ničení kulturních památek v Timbuktu
- Vyšetřování sestřelení dopravního letadla nad Ukrajinou: stopy vedou na proruské území
- Ako si Medzinárodný trestný súd vyberá svoje prípady?

2) Evropský systém ochrany lidských práv | 14

- Výsledky teroristů před ESLP
- Zákaz potratů v Polsku
- Lidská práva a drogy v Evropě

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva | 20

- Chytrá města, velká data a ochrana soukromí

4) Česká republika a lidská práva | 22

- Možnosti kontroly dodržování pracovně-právních předpisů v ČR

| Monitoring lidskoprávních publikací: Přehled aktuálních článků o lidských právech

Titulní fotografie: Benátky, autor: Jan Lhotský

SERVIS PRO ZÁJEMCE O LIDSKÁ PRÁVA NA WEBU CENTRA

Pokud se zajímáte o lidská práva, na webu Centra najdete několik zajímavých stránek, které by vám mohly usnadnit práci. Je tam například seznam letních škol, které můžete letos navštívit, včetně deadlinů, školného a odkazů.

Na webu je i *beta verze* našeho Manuálu k výzkumu lidských práv s řadou odkazů na užitečné zdroje včetně výzkumných mezinárodněprávních a lidskoprávních manuálů amerických univerzit nebo lidskoprávních blogů.

Více na www.centrumlidskaprava.cz

Benátská komise v říjnu čelila kritice ze strany polské vlády i vysoké vodě

Kateřina Šimáčková – Veronika Bílková

Již podle reakcí polské vlády letos v březnu na první stanovisko Benátské komise k povolebnímu vývoji na polském ústavním soudě bylo možno tušit, že i v souvislosti s projednáváním dalšího Polska se zabývajících stanoviska v průběhu říjnového plenárního zasedání Benátské komise bude postoj Polska ofenzivní.

Na jednání subkomise pro ústavní soudnictví, které proběhlo v podvečer před plenárním zasedáním, bylo patrné určité napětí plynoucí z velmi tvrdého písemného vyjádření polské vlády, která se odmítla jednání Benátské komise zúčastnit a obvinila ji z manipulace faktů a vměšování do vnitřních záležitostí Polska. Právě demonstrativní neúčast polské vlády při projednávání polského stanoviska nemá v praxi Benátské komise obdoby.

Další studené sprše čelili účastníci jednání i z nebe. Setrvalý déšť způsobil jak velkou zimu v zasedacím sále, tak i vzestup vody v ulicích, tzv. acqua alta. Benátští stánkaři však nabídli speciální návleky na boty a Benátská komise na svém ostrém stanovisku vůči Polsku setrvala.

V prvé řadě zdůraznila svůj březnový závěr, že definitivním vykladačem ústavy může být jen ústavní soud a parlament jeho pravomoci nemůže omezovat jinak než ústavní změnou. K problému s publikací rozhodnutí soudu bylo poznamenáno, že předseda ústavního soudu musí mít možnost rozhodnutí přímo publikovat. Požadavek, aby premiér kontroloval, která rozhodnutí ústavního soudu opublikuje, nemá podklad v polské ústavě. Ústava stanoví jasně, že všechna rozhodnutí ústavního soudu musí být publikována.

Dále Benátská komise zdůraznila, že je výlučně na polském ústavním soudu, aby rozhodl, zda jsou omezující ustanovení v zákoně o ústavním soudě ústavně konformní či nikoliv. Požadavek, aby se každého řízení před ústavním soudem účastnil zástupce ministra spravedlnosti a prezidenta a generální prokurátor je mimořádně nebezpečný proto, že jejich neúčast znemožňuje soudu jednat, a dává jim tak velmi silný nástroj blokování činnosti soudu.

Benátská komise připomněla některá zlepšení zákona, která byla zavedena díky senátu a v souladu s je-

Benátky [1]

jími doporučeními – např. snížení kvóra, prostou většinu pro přijetí rozhodnutí a omezení možnosti kárného postihu a odvolání soudců. Naopak kriticky se vyjádřila k opatřením omezujícím flexibilitu a diskreci soudního rozhodování, jakož i ke změně nominace předsedy soudu, umožňující prezidentovi nominovat na předsedu osobu bez podpory většiny soudců. Není možno též obyčejným zákonem ukládat přidělování věcí „prosincovým“ soudcům v rozporu s rozhodnutím ústavního soudu, který jejich jmenování shledal neústavním.

Stanovisko k turecké provizorní změně ústavy

Dalším zásadním stanoviskem, které Benátská komise ze svého říjnového zasedání vydala, je stanovisko k turecké provizorní změně ústavy, již došlo k omezení poslanecké imunity. Taktéž v tomto případě bylo stanovisko vyžádáno orgány Rady Evropy, a to i přes to, že Turecko v návaznosti na pokus o vojenský puč v zemi aktivovalo v souladu s čl. 15 Úmluvy omezení svých povinností z ní plynoucích.

Benátky [2]

Benátská komise ocenila, že vůbec nedošlo k omezení indemnity – tedy odpovědnosti za projevy a hlasování v parlamentu, nicméně paušální zrušení imunity ve smyslu možnosti obvinít bez dalšího, tedy bez ústavou předvídané ochrany, členy parlamentu neshledala správným a navrhla jeho zrušení. Obžaloby vedené na základě provizorní ústavní změny jsou totiž založeny na zásadách do jejich svobody projevu. Kritika prezidenta, národa, republiky či představitelů veřejné moci je mimořádně důležitá a je třeba ji chránit, tím spíše, pokud ji provádějí členové parlamentu, byť i mimo parlament sám.

Přijatá změna nejen, že je ad hoc, ale též ad hominem, neboť se týká sto třiceti devíti členů parlamentu, proti nimž bylo trestní řízení zahájeno. Z tohoto pohledu je to tedy zneužití ústavní změny pro účely omezení opozice politickou většinou. Být i ze strany turecké vlády zazněly argumenty o boji proti terorismu, byly pěkně zastaveny poznámkou, že terorismus asi nemá co dělat s tím, že je stíháno 139 poslanců jen za to, že projeví svůj názor.

Albánské majetkové restituce

Pro českou praxi nejsou nezajímavé ani myšlenky, které Benátská komise vyjádřila ve svém stanovisku, jež si od něj vyžádal albánský ústavní soud k tématu majetkových restitucí a novému zákonu, který má omezit jejich rozsah. Benátská komise svůj amicus curiae brief postavila na judikatuře Evrop-

ského soudu pro lidská práva v albánských restitučních sporech – *Manushaque Puto a další proti Albánii* (rozhodnutí velkého senátu ze dne 31. 7. 2012, č. 604/07), ale též v dalších případech (*Kopecký proti Slovensku* nebo *Vistinš a Perepjolkins proti Lotyšsku*).

Nový albánský zákon z roku 2015, který ústavní soud přezkoumává, měl za cíl omezit výši náhrady vyplácené bývalým vlastníkům s ohledem na požadavky citovaného judikátu ESLP a na rozpočtové možnosti země. Benátská komise zopakovala setrvalý výklad Úmluvy, spočívající v tom, že země, v nichž došlo k znárodnění majetku v době, kdy ještě nebyly signatářem Úmluvy, nemají povinnost přistoupit k restitucím či náhradě tohoto majetku bývalým vlastníkům. Pokud však k restitucím přistoupí, musí postupovat v souladu s právem osob na ochranu jejich legitimního očekávání a podrobit případné omezení tohoto očekávání novou právní úpravou testu proporcionality.

Benátská komise tedy potvrdila, že se v daném případě jedná o zásah do legitimního očekávání ve smyslu majetkového práva, který je činěn na zákonném základě a s legitimním účelem, přičemž právě legitimitu účelu omezení vlastnického práva musí posoudit vnitrostátní orgány, neboť z pohledu Úmluvy jde o oblast, v níž má stát širokou míru vlastního uvážení. Je tedy třeba, aby restituce byly dokončeny, aniž by docházelo k diskriminaci a aby tento problém byl vyřešen definitivně, nikoli tak, že bude vedeno množství pro restituenty komplikova-

ných soudních sporů (těch je údajně kolem 40.000). Tudiž přijatý nový zákon by mohl tyto problémy nediskriminačně a efektivně vyřešit, a zda tomu tak bude, musí na konkrétních situacích posoudit primárně vnitrostátní ústavní soud.

Další stanoviska byla Benátskou komisí přijata k arménskému a k makedonskému volebnímu zákonu, ukrajinským zákonům regulujícím svobodu shromažďování, ázerbajdžánskému referendu o změnách ústavy a ke kirgizské změně ústavy. Rovněž byl vydán amicus curiae brief pro ústavní soud Bosny a Hercegoviny ke způsobu volby do Sněmovny lidu Federálního parlamentu Bosny a Hercegoviny.

Prevence volebních podvodů skrze doplněný Kodex

Benátská komise dále doplnila Kodex pravidel dobré praxe ve volebních věcech v části o tajném hlasování. Doplnění spočívá v tom, že by neměly být před volbami zveřejňovány voličské seznamy se

Předseda Benátské komise Gianni Buquicchio [3]

jmény a údaji všech registrovaných voličů, kteří jsou oprávněni se voleb účastnit. Důvodem zavedení tohoto pravidla je jak zabránění volebním podvodům, tak i nátlaku na registrované voliče.

Pravidlo vede též k ochraně svobodné volby registrovaných voličů, neboť publikace jejich jmen by mohla vést z různých důvodů ke snížení volební účasti. Tímto pravidlem není dotčeno právo přístupu k seznamům ze strany volebních pozorovatelů či povolebních žalobců proti volebním výsledkům za stanovených podmínek.

Ustavování ústavních soudců na Slovensku

Na závěr zasedání Benátské komise pak byla nabídnuta i malá slovenská vsuvka k ustavování ústavních soudců. Díky sporu mezi parlamentem a prezidentem není naplněno několik soudcovských míst na ústavním soude. Na jednání Benátské komise se dostavil Jan Mazák, bývalý předseda slovenského Ústavního soudu, bývalý generální advokát za Slovensko u SD EU i bývalý člen Benátské komise za Slovensko, a vyjádřil kritiku slovenského Ústavního soudu.

Poukázal na to, že v roce 2011 prezident Gašparovič odmítl jmenovat generálním prokurátorem pana Čentěše, byť ten byl zvolen parlamentem. Tento postup Ústavní soud aproboval s vysvětlením, že prezident má diskreci a nemusí jmenovat každého, koho mu parlament navrhne, není-li přesvědčen o jeho kompetenci. A právě prezident Kiska nyní nemohl jmenovat (krom jedné výjimky) jako ústavního soudce či soudkyni žádného z nominantů parlamentu pro jejich nedostatek kompetence, což však ústavní soud podrobil kritice.

Ústavní soud tak podle Jana Mazáka pochybil v tom, že v případě generálního prokurátora rozšířil pravomoci prezidenta, které mu pak v obdobné situaci nominace ústavních soudců zase omezil. Slovenská vláda na jednání Benátské komise žádného oficiálního zástupce nevyšlala, takže kritice Jana Mazáka čelila jen zástupkyně (náhradnice členky) za Slovensko v Benátské komisi soudkyně Jana Baricová, jediná členka Ústavního soudu, kterou jmenoval právě prezident Kiska.

Zareagovala velmi zdrženlivě, neboť slovenský ústavní soud bude rozhodovat několik ústavních stížností kandidátů vybraných parlamentem, ale nejmenovaných prezidentem Kiskou. Upozornila však na to, že Jan Mazák ve věci vystupoval jako zá-

stupce prezidenta před ústavním soudem, přičemž v řízení před Ústavním soudem jeho názor neuspěl. Odkázala na publikovaná rozhodnutí slovenského ústavního soudu, kde je vysvětlen rozdíl mezi oběma srovnávanými nominačními spory.

Na tuto výměnu reagoval přímo předseda Benátské komise pan Buquicchio, že se jedná o citlivou politicko-právní otázku, je tedy třeba zasednout ke kulatému stolu a věc dořešit tak, aby se ústavní soud nevyprázdnil či nezpochybnila jeho legitimita. Poté proběhla zajímavá debata (jakoby navazující na debatu polskou) o ustanovování soudců Ústavních soudů, jejich postavení a rozhodování.

Profesor Varga z Maďarska upozornil, že v obou případech čelí ústavní soudci delikátní situaci, neboť rozhodují o svých pravomocích a též o jmenování či nejmenování jednotlivých ústavních soudců ze strany jiných mocí. Pokud tedy soudci v roce 2011 řekli silné slovo o tom, že má prezident diskreci, pak by tento svůj názor měli držet i v současné situaci ve vztahu ke jmenování ústavních soudců.

Jinými diskutujícími bylo opětovně zdůrazněno, že ústavní soud je definitivním vykladačem ústavy, a pokud ústavodárce nesouhlasí s tím, jak ji vyložil, musí provést ústavní změnu, nikoli jen změnu obyčejného zákona. V reakci na slovenskou situaci, ale též na obdobné problémy, jimž čelilo třeba i Španělsko nebo Německo, zaznělo doporučení, že by možná bylo vhodnější, aby soud sestával z nominantů několika těles (např. po třetinách od prezidenta, parlamentu a soudcovské rady) bez potřeby jejich souhry při výběru jednotlivých osob. Obecné doporučení ústavní změny či výzva k politickému kompromisu však aktuální situaci nevyřeší a uvidíme, zda to bude slíbené jednání u kulatého stolu moderované nějakou mezinárodní neformální autoritou.

Fotografie

- [1] Benátky, autor: Hubert Smekal.
- [2] Benátky, autor: Hubert Smekal.
- [3] Předseda Benátské komise Gianni Buquicchio, autor: Maina Kiai, zdroj: Flickr, CC BY 2.0.
- [4] Benátky, autor: Hubert Smekal.

Benátky [4]

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Al-Mahdí odsouzen za ničení kulturních památek v Timbaktu

Petr Pospíšil

Mezinárodní trestní soud dne 27. září 2016 vydal průlomové rozhodnutí, které se zapíše do dějin mezinárodní trestní spravedlnosti. Ahmad al-Faqi al-Mahdí byl odsouzen k devíti letům odnětí svobody za ničení kulturních památek v malijském Timbaktu. Jde o první případ, kdy došlo k odsouzení stálým haagským tribunálem za válečné zločiny spáchané na kulturním dědictví.

Al-Mahdí byl členem teroristické organizace Ansar Dine, která v dubnu 2012 ovládla severní část Mali včetně města Timbaktu. V zemi od počátku roku zuřila občanská válka, v důsledku které byla oslabena moc centrální malijské vlády a některé regiony byly dočasně ovládnuty teroristickými skupinami.

Radikální organizace Ansar Dine byla navázaná na severoafrickou odnož al-Káidy. Tyto dvě entity vzájemně spolupracovaly a spravovaly Timbaktu i přilehlý region až do ledna 2013. Tato „správa“ zahrnovala zavádění přísných náboženských pravidel a vyznačovala se puritánskou snahou o odstranění všech z pohledu revolučních bojovníků nechtěných relikvií minulosti.

Al-Mahdí sehrál v tomto procesu zásadní roli, a to podle soudců Mezinárodního trestního soudu (MTS) i svého vlastního doznání. Byl ideologickým vůdcem vládnoucí islamistické garnitury a stanul v čele zvláštní složky zvané „Hesbah“, jejímž cílem bylo ideologické, propagandistické a „morální“ působení na podrobené obyvatele. Právě al-Mahdí vydal rozhodující souhlas s demolicí starověkých mauzoleí v Timbaktu a sepsal pro tuto příležitost zvláštní „rituální“ kázání. Osobně pak při likvidaci starobylých historických staveb asistoval.

MTS jej uznal vinným z válečného zločinu útoku na historické a náboženské budovy. Bylo to nejen poprvé, kdy byl někdo pro tento čin ze strany MTS odsouzen, nýbrž i poprvé, kdy obvinění z tohoto činu představovala hlavní část obžaloby.

Soud měl situaci do určité míry usnadněnou tím, že al-Mahdí se ke svým činům přiznal a vyšetřova-

Trosky zničeného mauzolea v Timbaktu [1]

telům poskytnul i jejich detailní „modus operandi“. Soud však musel porovnat celou řadu přitěžujících i polehčujících okolností, než přistoupil ke konečnému verdiktu. V jeho zdůvodnění mimo jiné uvedl, že zločiny proti majetku, třebaže závažné, jsou v obecné rovině stále nižší závažnosti nežli zločiny proti lidem.

Zdůraznil ovšem, že mauzolea i další zničené objekty neměly jen čistě náboženský význam, nýbrž i ojedinělou symbolickou a emocionálně-psychologickou hodnotu pro obyvatele Timbaktu, která byla nenávratně znehodnocena. Z hlediska kulturního je napáchaná škoda ještě markantnější, jelikož se jednalo o památku zapsanou na seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. Zmírňující roli však sehrálo doznání obžalovaného, jeho spolupráce již od počátku vyšetřování i lítost, kterou vyjádřil. Odsuzující rozsudek tak představuje dosažení spravedlnosti ohledně spáchání tohoto

válečného zločinu, přičemž stanovená délka trestu vyjadřuje určitý kompromis mezi výše uvedenými přitěžujícími a polehčujícími okolnostmi.

Zdroje

ICC Trial Chamber VIII declares Mr Al Mahdi guilty of the war crime of attacking historic and religious buildings in Timbuktu and sentences him to nine years' imprisonment. ICC, 27. září 2016 (<https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=pr1242>).

Al Mahdi sentenced to nine years at ICC: Explanation and reaction to Timbuktu destruction trial. Coalition for the ICC, 3. října 2016 (<https://cicc-globaljustice.wordpress.com/2016/10/03/al-mahdi-sentenced-to-nine-years-at-icc-explanation-and-reaction-to-timbuktu-destruction-trial/>).

Need to know: ICC Timbuktu destruction trial. Coalition for the ICC, 19. srpna 2016 (<https://cicc-globaljustice.wordpress.com/2016/08/19/need-to-know-icc-timbuktu-destruction-trial/>).

Fotografie

[1] Trosky zničeného mauzolea v Timbuktu, autor: United Nations Mission in Mali, 6. prosince 2013, CC BY-NC-SA 2.0.

Mešita v historickém centru Timbuktu [2]

[2] Mešita v historickém centru Timbuktu, autor: United Nations Photo, 9. prosince 2013, Flickr, CC BY-NC-ND 2.0.

[3] Bojovník organizace Ansar Dime v Timbuktu, autor: Magharebia, zdroj: Flickr, CC BY 2.0.

Bojovník organizace Ansar Dime v Timbuktu [3]

Vyšetřování sestřelení dopravního letadla nad Ukrajinou: stopy vedou na proruské území

Kateřina Studecká

V červenci 2014 došlo k tragické události, při níž zahynulo 298 pasažérů letu MH-17 Malaysia Airlines. Letadlo se zřítilo na ukrajinském území, konkrétně v Doněcké oblasti. Okamžitě byly zahájeny kroky vedoucí k repatriaci a identifikaci obětí, ale také k vyšetření celé události.

V říjnu 2015 vyšlo najevo, že letadlo bylo sestřeleno ruským raketovým systémem BUK. Téměř o další rok později, v září 2016, byly zveřejněny předběžné závěry vyšetřovacího týmu, z nichž vyplývá, že raketa byla vystřelena ze zemědělského pozemku poblíž Pervomajsku, kam byla předtím dopravena z Ruska. Stále však zbývá zodpovědět nejdůležitější otázku – kdo je pachatelem tohoto činu a případně kdo k jeho vykonání vydal rozkaz.

Dva vyšetřovací týmy, dva odlišné cíle

Vyšetřováním události ze 17. července 2014 byly pověřeny dva týmy, přičemž každé vyšetřování sledovalo odlišný cíl. Nizozemský bezpečnostní úřad (Dutch Safety Board) zjišťoval, jak došlo ke zřícení letadla a jaká bezpečnostní opatření z toho mohou být vyvozena. Byla to právě závěrečná zpráva tohoto úřadu, která v říjnu 2015 uvedla, že let MH-17 sestřelil ruský raketový systém BUK.

Vedle toho se vyšetřování „společného vyšetřovacího týmu“ (Joint Investigation Team) složeného z justičních a policejních orgánů Nizozemska, Austrálie, Belgie, Malajsie a Ukrajiny soustředí na zjištění za účelem budoucího trestního stíhání pachatelů. Vedoucí role nizozemských orgánů při vyšetřování je pochopitelná s ohledem na skutečnost, že na palubě letadla se nacházelo 196 nizozemských občanů.

Vyšetřování se stočilo k Rusku

Aktuální rozruch v celé kauze byl způsoben zveřejněním předběžných závěrů společného vyšetřovacího týmu dne 28. září 2016. Již v této fázi je rozsah vyšetřování obrovský. Tým se skládá až z 200 vyšetřovatelů a expertů, kteří prověřili tisíce kusů trosek letadla, 500 tisíc videí a fotografií, více

Vyšetřování na místě havárie letu MH-17 [1]

než 200 svědků, 150 tisíc telefonních hovorů, 5 miliard internetových stránek, zapsali 6 tisíc oficiálních zpráv a zaslali 60 žádostí o právní pomoc více než 20 státům.

Vyšetřovací tým nyní uvedl, že nasbíral nevyvratitelné důkazy o tom, že let MH-17 byl sestřelen ruským raketovým systémem BUK série 9M38. Vyšetřovatelé se zabývali možnými alternativními scénáři (nehoda, teroristický útok zevnitř letadla, sestřelení jiným letadlem), ale všechny tyto možnosti byly vyloučeny.

Dále tým dospěl k závěru, že raketa byla odpálena ze zemědělského pozemku poblíž Pervomajsku, kdy tato oblast byla pod kontrolou proruských separatistů. Místo odpalu bylo určeno zejména na základě výpovědi několika svědků, kteří mj. viděli a fotografovali kondenzační stopu rakety a byli schopni ji propojit s místem, kde předtím viděli raketový systém.

Repatriace obětí na letišti v Eindhovenu [2]

Pravděpodobně nejkontroverznější jsou však závěry vyšetřovacího týmu, z nichž plyne, že raketový systém byl přivezen na místo odpalu rakety z ruského území na bílém nákladním automobilu značky Volvo a po sestřelení letadla byl opět naložen na tento nákladní vůz a transportován na ruské území. Nákladní vůz byl doprovázen dalšími vozidly a ozbrojenými muži v uniformách. Tato tvrzení jsou dle vyšetřovatelů prokázána odposlechy telefonních hovorů, svědeckými výpověďmi, fotografiemi a videi.

Konkrétní pachatelé zatím zůstávají neznámí

Pro ukrajinského prezidenta Petra Porošenka jsou zdá se dosavadní závěry vyšetřovací komise dostatečným podkladem pro posouzení viny. Porošenko uvedl, že nyní je k dispozici spolehlivý důkaz určující, kdo je za tento strašlivý zločin odpovědný. Nicméně tiskový mluvčí ruského prezidenta Dmitrij

Peskov uvedl, že nebude nic potvrzovat ani vyvracet s ohledem na to, že se jedná o předběžné závěry. Zpochybnil důkazy vyšetřovacího týmu a upozornil, že „dábel tkví v detailu a spoustu detailů stále ještě nemáme“.[1]

Vedle této ukrajinsko-ruské výměny zhodnotil nizozemský předseda vlády Mark Rutte předběžné závěry vyšetřovacího týmu jako důležitý krok na cestě k cíli, kterým je nalezení a potrestání pachatelů. Nizozemský ministr zahraničí mimo jiné ve svém prohlášení vyzval všechny státy včetně Ruska ke spolupráci v souladu s rezolucí č. 2166 Rady bezpečnosti OSN, tak aby došlo k naplnění jejího základního cíle, tj. potrestání pachatelů.

Základní fakta o provedení skutku má tedy zdá se vyšetřovací tým vyjasněna, avšak nedořešena zůstává právě velmi palčivá otázka identifikace pachatelů. Je zcela zjevné, že tato část vyšetřování bude probíhat ještě velmi dlouhou dobu. Aktuálně je identifikováno

Památník obětem tragédie na amsterdamském letišti Schiphol [3]

váno asi 100 podezřelých osob, přičemž objasněno musí být nejen to, kdo vykonal samotný skutek, ale zda tak činil na něčí rozkaz. V takovém případě bude nutné rozkrýt danou organizační strukturu.

Vyšetřovací tým ve svém prohlášení také připomněl, že od července 2014 bylo uskutečněno mnoho neoficiálních vyšetřování, např. novináři či výzkumnými kolektivy, a že jejich vyšetřování se od nich významně odlišuje. Pro účely tohoto oficiálního vyšetřování nejsou závěry založené na pravděpodobnosti dostatečné. Musí být naopak založeny na přesvědčivých důkazech, které obstojí před soudem. S ohledem na to, že Rusko v roce 2015 vetovalo v Radě bezpečnosti OSN návrh na vytvoření zvláštního tribunálu, který by sestřelení letu MH-17 vyšetřil, však zůstává nejasné, jaký soud to bude. Stále je ve hře možnost uskutečnění řízení před Mezinárodním trestním soudem vzhledem k tomu, že Ukrajina se v roce 2015 podřídila jeho jurisdikci způsobem, který časově sestřelení dopravního letadla pokrývá.[2]

Poznámky

- [1] BBC, MH17 missile 'came from Russia', Dutch-led investigators say, 28. září 2016 (<http://www.bbc.com/news/world-europe-37495067>).
- [2] Viz Bulletin č. 10, VII. ročník, str. 6. Dostupný z: <http://www.centrumlidskaprava.cz/sites/centrumlidskaprava.cz/files/attachement/bulletin/bulletinrijen2015.pdf>.

Zdroje

- BBC, MH17 missile 'came from Russia', Dutch-led investigators say, 28. září 2016 (<http://www.bbc.com/news/world-europe-37495067>).
- BBC, MH17 Ukraine plane crash: What we know, 28. září 2016, (<http://www.bbc.com/news/world-europe-28357880>).
- Government of the Netherlands, Foreign minister responds to results of MH17 investigation, (<https://www.government.nl/topics/mh17-incident/news/2016/09/28/foreign-minister-responds-to-results-of-mh17-investigation>).
- Openbar Ministerie, Presentation preliminary results criminal investigation MH17 28-09-2016, 28. září 2016, (<https://www.om.nl/onderwerpen/mh17-vliegramp/presentaties/presentation-joint/>).

Fotografie

- [1] Vyšetřování na místě havárie letu MH-17, zdroj: Ministerie van Defensie, 3. 8. 2014, CC0 1.0.
- [2] Repatriace obětí na letišti v Eindhoven, zdroj: Ministerie van Defensie, 24. 7. 2014, CC0 1.0.
- [3] Památník obětem tragédie na amsterdamském letišti Schiphol, autor: Roman Boed, 20. července 2014, Flickr, CC BY 2.0.
- [4] Raketový systém BUK na vojenské přehlídce v Kyjevě, autor: Olena Vashchenko, 24. srpna 2008, Wikimedia Commons, CC BY 3.0.

Raketový systém BUK na vojenské přehlídce v Kyjevě [4]

Ako si Medzinárodný trestný súd vyberá svoje prípady?

Katarína Hukelová

V septembri 2016 predstavila prokurátorka Medzinárodného trestného súdu Fatou Bensouda záväzný dokument upravujúci postup jej Úradu pri výbere a uprednostňovaní vyšetřovania situácií a jednotlivých prípadov, účelom ktorého je uplatňovanie diskrečnej právomoci Úradu prokurátora na základe jasných a transparentných kritérií.

Ide o interný dokument Úradu prokurátora Medzinárodného trestného súdu (MTS), ktorý vychádza z Rímskeho štatútu, predpisov MTS, dokumentov Úradu prokurátora MTS ako aj zo samotných skúseností a aktivít Úradu z vyšetřovania prípadov a situácií a následného stíhania obvinených osôb.

V dokumente je jasne zakotvený princíp komplementarity MTS, pričom Úrad prokurátora MTS sa zaväzuje aj naďalej podporovať členské štáty Rímskeho štatútu vo vyšetřovaní a stíhaní jednotlivcov podozrivých zo spáchania zločinov uvedených v Rímskom štatúte. Úrad prokurátora MTS sa taktiež zaviazal poskytnúť členskému štátu pomoc na základe ich žiadosti a to aj pri vyšetřovaní a stíhaní určitých zločinov podľa národného práva ako je napr. obchodovanie s ľuďmi, obchodovanie so zbraňami alebo terorizmus.

Základnými princípmi pri výbere a uprednostňovaní situácií a prípadov je princíp nezávislosti, nestrannosti a objektivity. Úrad prokurátora má v zmysle princípu nezávislosti konať nezávisle na akýchkoľvek inštrukciách alebo príkazoch od externého subjektu. Nestrannosť Úradu znamená, že tento bude aplikovať konzistentné metódy a kritériá vo vzťahu ku všetkým situáciám a prípadom. Úrad

Větší pozornost bude úřad věnovat zločinům proti humanitárním pracovníkům [2]

Sídlo Medzinárodného trestného soudu [1]

je taktiež povinný získavať a zhromažďovať „dôkazy proti ako aj v prospech potencionálnych páchatelov“ v rámci jednotlivých situácií a prípadov.

Dokument taktiež zdôrazňuje, že výber situácií a prípadov za účelom vyšetřovania je možný len v rámci jurisdikcie MTS, tzn. na území signatárskych krajín Rímskeho štatútu alebo v prípadoch, ak štát prijal jurisdikciu MTS podľa čl. 12 Rímskeho štatútu alebo v prípade ak bola situácia postúpená MTS Radou bezpečnosti OSN. MTS má teda teritoriálnu jurisdikciu, čiže vyšetřuje zločiny spáchané na území členského štátu a potom právomoc nad občanmi signatárskych štátov a to aj v tom prípade, ak by takýto občan členského štátu spáchal zločin podľa medzinárodného práva na území štátu, ktorý nie je signatárskou krajinou Rímskeho štatútu.

Vzhľadom na značné množstvo situácií a prípadov kedy dochádza k páchaniu zločinov podľa medzinárodného práva je hlavným kritériom pri rozhodovaní

vaní Úradu princíp závažnosti zločinu, teda Úrad prokurátora bude vyšetřovať a stíhať len tie najzávažnejšie zločiny. Rovnako vo vzťahu k páchatelom bude stíhať predovšetkým vysokopostavených páchatelov zločinov.

Osobitnú pozornosť plánuje Úrad prokurátora venovať zločinom, ktoré sa týkajú detí, znásilnenia a ďalších sexuálnych a rodových zločinov. Pozornosť má byť venovaná aj ničeniu a znehodnocovaniu náboženských, historických a kultúrnych objektov a útokom na humanitárnych pracovníkov a príslušníkov mierových zborov.

Zverejnenie dokumentu, ktorý upravuje postup Úradu prokurátora MTS pri výbere situácií a prípadov pre vyšetřovanie je nepochybne pozitívnym krokom zo strany MTS, nebude však dostatočným vysvetlením pre africké štáty „odchádzajúce“ spod jurisdikcie MTS, prečo Úrad prokurátora MTS vykonáva šetrenie situácií a prípadov práve na africkom kontinente.

Prokurátorka MTS Fatou Bensouda [3]

Zdroje

ICC: Office of the Prosecutor, Policy Paper on Case selection and Prioritisation, ICC, 16. September 2016 (<https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=policy-paper-on-case-selection-and-prioritisation>).

ICC: Press Release: ICC Prosecutor Fatou Bensouda publishes comprehensive Policy Paper on Case Selection and Prioritisation, ICC, 15. September 2016 (<https://icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=pr1238>).

Fotografie

- [1] Sídlo Mezinárodního trestního soudu, autor: United Nations Photo, 19. apríl 2016, www.flickr.com, Creative Commons, CC-BY-NC-ND 2.0.
- [2] Větši pozornost bude úřad věnovat zločinům proti humanitárním pracovníkům, zdroj: Evropská komise, CC BY-SA 2.0.
- [3] Prokurátorka MTS Fatou Bensouda, autor: Prachatal, 17.jún 2012, www.flickr.com, Creative Commons, CC-BY-NC-ND 2.0.

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Výsledky teroristů před ESLP

Martin Dominik

Londýnské bombové útoky z roku 2005 stále ještě nejsou jen špatnou vzpomínkou, ale žijí v soudní praxi. V září se velký senát Evropského soudu pro lidská práva zabýval spravedlivostí procesu se čtyřmi odsouzenými teroristy a jejich pomocníky. Ve středu pozornosti byly výsledky policíí těsně po zadržení.

Fakta

Po prvotním otřesu ze sebevražedných atentátů ze dne 7. července 2005, které usmrtily 52 osob, měly následovat další. Pokus z 21. července však nevyšel a zodpovědné osoby byly dopadeny. Před soud byli postaveni nejen přímí útočníci, ale i jejich komplikové. Mezi nimi byl také Ismail Abdurahman, který poskytl přístřeší jednomu z hledaných mužů a měl pro něj obstarat další záležitosti.

Muži byli britskými soudy odsouzeni k nepodmíněným trestům odnětí svobody. Tresty jim potvrdil i odvolací soud. Tři z nich (Muktar Said Ibrahim, Ramzi Mohammed a Yassin Omar) se následně obrátili na ESLP s tím, že jejich proces nebyl veden spravedlivě. Konkrétně si stěžovali na výsledky policíí bez přítomnosti advokáta, které měly za následek nespravedlivost celého procesu.

Později se k nim připojil i Ismail Abdurahman s podobnou stížností, navíc však pravil, že nebyl o svých právech poučen a že ho policisté nechali vypovídat proti vlastním zájmům. Senát ESLP neshledal v jednání britské strany porušení článku 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, který garantuje právo na spravedlivé řízení.

Výsledky na policii

Období po teroristických útocích bylo časem usilovného pátrání a vyšetřování. Bezpečnostní složky nakonec zadržely Muktara Saida Ibrahima, Ramziho Mohammeda a Yassina Omara jako podezřelé z atentátů a jako s takovými s nimi nakládaly. Nicméně u prvních výsledků neměli přístup k odbor-

Bezpečnostní složky na místě útoku [1]

né právní pomoci. Spojené království se obávalo, že by příchod advokátů vyvolal vážné nebezpečí pro životy, zdraví a majetek jeho občanů. Konkrétně tím, že by advokáti mohli předávat zprávy, nebo jen tím, že by se dostavili na místo, kde orgány zadržovaly podezřelé. K tomu měli dle vlastních slov konkrétní indície.

Situace Ismaila Abdurahmana byla jiná. Nebyl zatčen jako podezřelý, ale vyzván ke svědecké výpovědi policíí, a dobrovolně se tomu podvolil. Během jejího průběhu však vyšetřovatelé z odpovědí usoudili, že se i Abdurahman mohl dopustit trestné činnosti. Váhali zda pokračovat ve výslechu bez obvinění, poučení o právech a přítomnosti advokáta, proto žádali o radu své nadřízené. Bylo jim řečeno, ať dále pokračují ve výslechu jako se svědkem

Novinová reakce na Londýnské útoky [2]

a poučení nedávají. Výpověď byla následně jedním z hlavních důkazů před soudem, kde byl Abdulrahman odsouzen, ačkoliv žádal o její nepoužití.

Spravedlivý proces

Senát ESLP, který se věcí zabýval jako první, neshledal v postupu Velké Británie porušení Úmluvy, a to vůči žádnému stěžovateli. Ti podali opravný prostředek k velkému senátu, jenž měl částečně jiný názor.

Předně zdůraznil, že spravedlivý proces je nutné zkoumat jako celek. Jen takové provinění, které může ovlivnit výsledek řízení, je porušením Úmluvy. Soud se na smluvní strany obrací s apelem, aby i za výjimečných podmínek dbaly lidskoprávní úpravy. Právě v těchto okamžicích se ukazuje, jak vážně ji berou.

K samotné věci pak říká, že přístup k advokátovi lze omezit či jej pozdržet. To však jen za výjimečných důvodů, které musí být konkrétní; nestačí obecná obava o životy, zdraví a majetek občanů. Pokud byl přístup k advokátovi omezen, musí patřičné důvody dokazovat stát, přesouvá se na něj tedy důkazní břemeno.

U Muktara Saida Ibrahima, Ramziho Mohameda a Yassina Omara se Velké Británii podařilo prokázat konkrétní důvody. Nicméně u Ismaila Abdurahmana nikoliv. Rozhodnutí ukazuje další aspekt a to, že možnost omezení musí být u každého zkoumána individuálně, ačkoliv jsou situace časově i okolnostmi velmi blízké.

Ismail Abdurahm měl být poučen o svých právech v okamžiku, kdy vyšetřovatelé usoudili, že

jsou dány okolnosti pro trestní stíhání. Zároveň v jeho případě neexistovaly důvody pro omezení přístupu k advokátovi. Jelikož výpověď byla jedním z hlavních důkazů, porota měla vůči ní příliš velký prostor uvážení a stát neprokázal spravedlivost řízení jako celku, shledal ESLP porušení článku 6 Úmluvy.

Závěrem je namístě říci, že právo na spravedlivý proces má každý. Není však absolutní a umožňuje reagovat na výjimečné situace, avšak i při nich poskytuje záruky. Státy by měly právě v obtížných chvílích ukázat, jak vážně lidská práva berou.

Zdroje

Ibrahim a další proti Velké Británii, rozsudek ESLP ze dne 13. září 2016, stížnosti č. 50541/08, č. 50571/08, č. 50573/08 a č. 40351/09.

21 July: Attacks, escapes and arrests. BBC.

Červenec 2007 (http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/6752991.stm).

Fotografie

- [1] Novinová reakce na Londýnské útoky, autor: Johanna, Wikimedia Commons, CC BY-SA 2.0.
- [2] Bezpečnostní složky na místě útoků, autor: Francis Tyers, Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0.
- [3] Lidé prchající z metra těsně po útoku, autor: Alexander Chadwick, CC BY-SA 2.0.

Lidé prchající z metra těsně po útoku [3]

Zákaz potratů v Polsku

Lenka Vavrušová

V posledních měsících se v silně katolickém Polsku opět dostaly do názorového střetu skupiny obhajující na jedné straně tezi, že život by měl být bez výjimky chráněn od okamžiku početí, a na druhé straně práva žen volně nakládat se svým vlastním tělem. Tato situace se naskytla kvůli návrhu plédujícímu za téměř úplný zákaz potratů.

Současný zákon o interrupcích, který platí v Polsku od roku 1993, umožňuje umělé přerušování těhotenství ve třech případech, a to pokud je ohrožen život nebo zdraví matky, jestliže prenatalní vyšetření odhalí nevratné poškození plodu anebo když je otehotnění důsledkem znásilnění či incestu.

Ročně je přitom v Polsku oficiálně provedeno méně než 2 tisíce potratů. Je však odhadováno, že 100 tisíc až 150 tisíc Polek podstoupí potrat ilegálně nebo kvůli němu vyjíždí do zahraničí.

Navrhovaná úprava

Občanská iniciativa s názvem Stop potratům předložila parlamentu návrh zákona podpořený peticí se 450 tisíci podpisy, kterým mělo dojít ke zpřísnění již tak dost restriktivní protipotratové legislativy v Polsku. Interrupci by bylo nově možné povolit jen v případě ohrožení života matky. Kromě ponechání pouze jediné legální cesty k potratu uvedený návrh předpokládal také postih lékaře, který by v případě provedení nedovoleného přerušování těhotenství riskoval pětiletý trest odnětí svobody.

Organizace Save the Women naopak požaduje, aby Polky mohly požádat o potrat do 12. týdne těhotenství, aniž by je k tomu opravňoval zdravotní či jiný zákonem stanovený důvod, stejně jako je tomu i v České republice. Tvrdí totiž, že ani současný zákon není pokrokový, popírá ženám možnost volby a potraty se tak stávají součástí šedé ekonomiky.

Přísná právní úprava interrupcí, stejně jako aktuálně v Polsku, panuje také v Irsku, Severním Irsku, San Marinu, Lichtenštejnsku nebo Andoře. Přijetím takového návrhu by se však Polsko prakticky přiraďovalo po bok Maltý a Vatikánu, tedy nejkonzervativnějším států Evropy v této otázce, kde jsou potraty zcela zakázány přímo ze zákona.

Jedna z účastnic černého protestu [1]

Černé protesty

Předloženému návrhu se zprvu dostalo značné podpory od polské vládnoucí strany Právo a spravedlnost, která má většinu v obou komorách parlamentu. Poté, co návrh v druhé polovině září schválil v prvním čtení Sejm, dolní komora polského parlamentu, zvedla se vlna protestů napříč celým Polskem i v zahraničí na znamení solidarity s polskými ženami.

Tzv. černé protesty, kdy se demonstranti na důkaz smutku nad nemožností rozhodování o své budoucnosti oblékli do černé, vyvrcholily v pondělí 3. října 2016. Na 100 tisíc polských občanů vyšlo do ulic, aby bojovalo proti odebrání práv ženám. Jejich symbolem se stala také drátěná šatní ramínka, která v minulosti sloužila k pokoutnému provádění potratů.

Masové protesty byly úspěšné, neboť v reakci na ně se od připravovaného návrhu zákona distancovala premiérka Beata Szydlová, poté od něj ustoupila i vláda a ani právní výbor polského parlamentu návrh nepodpořil. Rozhodný hlas ovšem patřil Sejmu,

Černý protest [2]

který oproti prvnímu čtení zcela obrátil, když dne 6. října 2016 proti návrhu hlasovalo 352 z 428 přítomných poslanců, přičemž jen 58 bylo pro jeho přijetí.

Definitivně vyhráno?

Prozatím, zdá se, je předloha zákona, jímž by měl být omezen okruh legálních potratů, zažehnána. Otázkou je, na jak dlouho, neboť politika v Polsku je úzce spjata s církví, jejíž metou je dosáhnout úplného zákazu interrupcí.

V konzervativním Polsku navíc probíhá jen velmi omezená sexuální výchova a po eventuálním zpřísnění právní úpravy by hrozilo, že vzroste tzv. potratová turistika, při níž Polky za umělým přerušением těhotenství vyjíždějí do sousedních zemí, nejčastěji do České republiky nebo na Slovensko. Ještě horším znamením by však byl vyšší počet načerno nebo podomácku prováděných potratů, při kterých je v důsledku neodborné péče v sázce život a zdraví ženy.

Poznámky

Poland's tussle over abortion ban. BBC News, 6. října 2016 (<http://www.bbc.com/news/world-europe-37449903>).

Polský Sejm bude hlasovat o potratech. Navržen je jejich úplný zákaz i větší dostupnost. Český rozhlas, 23. září 2016 (http://rozhlas.cz/zpravy/evropa/_

zprava/polsky-sejm-bude-hlasovat-o-potratech-navrzen-je-jejich-uplny-zakaz-i-vetsi-dostupnost-1652746).

První neúspěch polské vlády: Přísný zákon zakazující potraty parlamentem neprošel. Lidové noviny, 6. října 2016 (http://www.lidovky.cz/prvni-neuspech-polske-vlady-parlamentem-neprosel-prisny-zakon-zakazujici-potraty-gev-/zpravy-svet.aspx?c=A161006_132641_ln_zahranici_fas).

Fotografie

- [1] Jedna z účastnic černého protestu, 3. 10. 2010, autor: Iga Lubczańska, CC BY 2.0.
- [2] Černý protest, autor: Sebastian Dooris, Flickr.com, CC0 1.0.
- [3] Protest proti změně potratové legislativy v Polsku, autor: Zorro2212, CC BY-SA 4.0.

Protest proti změně potratové legislativy v Polsku [3]

Lidská práva a drogy v Evropě

Helena Kopecká

Užívání drog a obchodování s nimi jsou problémem, který se zcela jistě týká i všech evropských zemí. Je však vůbec možné hovořit o spojení drog a lidských práv? Podal již nějaký uživatel drog stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva?

Evropa vs. svět

Podle statistik OSN má vážné potíže s drogami zhruba kolem kolem 1 % světové populace. Zhruba 7 % obyvatel na světě příležitostně drogy užívá. To samo o sobě značí rozsah problému s drogami.

Členské státy OSN se na Valném shromáždění v minulosti (v letech 1998 a 2008) shodly na tom, že je potřeba zapracovat na světě bez drog, nicméně se zdá, že veškeré snahy zatím selhávají. Roste obchodování s drogami a roste násilí v souvislosti s užíváním drog. Řada států se snaží přisun drog kontrolovat. Některé státy dokonce v souvislosti s obchodováním s drogami zavedly trest smrti, a to konkrétně Indonésie, Malajsie, Singapur a Vietnam. Otázka je, jestli je trest smrti skutečně efektivním nástrojem, jak zabránit obchodování s drogami.

Ve státech Rady Evropy je zavedení trestu smrti samozřejmě nereálné, neboť jsou vázány jak Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod (Evropskou úmluvou) a jejími protokoly,^[1] tak také řadou dalších lidskoprávních úmluv, které trest smrti neumožňují.

Podle Jana Malinowského, který je výkonným tajemníkem mezinárodní platformy protidrogové politiky Rady Evropy známé jako „Pompidou Group“,^[2] je tomu navíc přesně naopak. Na základě svých zkušeností uvádí, že zavedení trestu smrti nemá vliv na snižování kriminality.

Pokud hrozí, že osoba má být vydána z členské země EU do země, kde jí hrozí trest smrti, případně mučení, nelidské, ponižující zacházení nebo trestání, došlo by tím k porušení Evropské úmluvy. Taková osoba nesmí být tedy do dané země vydána, byť se může jednat o uživatele drog či obchodníka s drogami, neboť lidská práva všech jsou chráněna stejně. Ačkoliv lidská práva všech jsou chráněna stejnou měrou, neznamená to, že by snad uživatelé drog a obchodníci s nimi měli právo na jejich brání.

Drogy legální i ilegální [1]

Čas od času se však objevují poměrně kontroverzní názory, že brání drog lze dokonce považovat za lidské právo.

Braní drog jako lidské právo?

V minulosti se objevily například názory členů parlamentní skupiny pro reformu protidrogové politiky ve Velké Británii s argumentací, že uživatelé drog mají lidské právo na to, aby udrželi svůj zvyk v jejich užívání. Členové horní i dolní komory britského parlamentu, kteří ve skupině zasedali, ve společném prohlášení uvedli, že uživatelé drog mají právo uspokojovat své potřeby a že zákony, jež jim v tom brání, je potřeba revidovat.

Podle této parlamentní skupiny vychází toto právo z článku 8 Evropské úmluvy, jenž garantuje každému člověku právo na soukromý a rodinný život, přičemž zákonná regulace návykových látek by neměla být tomuto právu nadřazena. Úmluva má být nadřazena legislativním normám, které staví návy-

kové látky jako například konopí mimo zákon. Na tom se shodla tato parlamentní skupina pro reformu protidrogové politiky, jejímiž členy byli zástupci všech britských vládních stran.

Keith Vaz, bývalý předseda Komise pro vnitřní záležitosti dolní komory parlamentu Velké Británie, považuje podobné návrhy za nepřijatelné, stejně jako fakt, že jsou zaštiťovány lidskými právy.

Je pravdou, že se jedná o myšlenku kontroverzní. Byť samozřejmě uživatelé drog i obchodníci s nimi jsou jakožto všechny lidské bytosti pod ochranou Evropské úmluvy a dalších lidskoprávních úmluv, zřejmě jen stěží lze hovořit o tom, že by samotné užívání drog mělo být chápáno jako lidské právo.

Judikatura ESLP

Evropský soud pro lidská práva se v porovnání s jinými oblastmi dosud příliš tematikou spojenou s užíváním drog nezabýval. Nově však dne 1. září 2016 vydal rozsudek *Wenner proti Německu* (stížnost č. 62303/13), kde rozhodl, že Německo porušilo čl. 3 Evropské úmluvy tím, že stěžovateli, muži s anamnézou závislosti na opiátech, neumožnilo opioidní substituční terapii (dále jen OST). Jedná se o terapii, při které se užívají léky s určitým množstvím opiátů. Podstupují ji například ti, kdo nejsou z důvodu své těžké závislosti schopni terapie zcela bez opiátů.

Stěžovatel v případě *Wenner proti Německu* je závislý na heroinu od roku 1973, tedy od svých 17 let, nadto je HIV pozitivní a má žloutenku typu C. V roce 2008 byl zatčen a následně uvězněn za obchodování s drogami. Ve vězení mu nebyla OST terapie umožněna, ačkoliv do ní byl zapojen již mnoho let předtím.

ESLP uznal, že OST je do určité míry kontroverzní, byť uznávaná ve většině států Rady Evropy, a je na uvážení státu, zdali ji využije. Při volbě druhu terapie nicméně nesmí dojít k porušení žádného článku Evropské úmluvy. V případě stěžovatele, který trpěl závislostí 40 let, bylo zjevné, že již není schopen léčby bez opiátů, neboť by opět upadl do drogové závislosti. Navíc stěžovatel trpěl chronickou bolestí. ESLP ve svém rozhodnutí uvedl, že odmítnutí poskytnout substituční terapii, navzdory zjevné závislosti stěžovatele na opiátech, mu způsobilo vážné fyzické potíže a extrémní duševní stres, a proto došlo k porušení čl. 3 Evropské úmluvy.

Tento rozsudek bude zřejmě zajímavým preceden-tem pro případ *Kurmanayevskiy a ostatní proti Rusku*, který momentálně ve Štrasburku leží. Týká se trojice osob s HIV a žloutenkou typu C, které jsou závislé na opiátech. Namítají, že ruský přístup k drogové závislosti, ve kterém není povolena terapie OST, porušuje články 3, 8 a 14 Úmluvy. O případu zatím rozhodnuto nebylo, nicméně bude se jednat o zásadní rozsudek ESLP.

Již v případě *Wenner proti Německu* se jedná o přelomový rozsudek - v případě Ruska půjde navíc o zemi, která OST terapii dosud neumožňuje. Pokud bude shledáno porušení některého z článků Evropské úmluvy, bude se tak jednat vůbec o první rozsudek ESLP, který může ovlivnit budoucí protidrogovou politiku státu.

Poznámky

- [1] Protokoly č. 6 a 13 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod zrušily trest smrti.
- [2] Tzv. Pompidou Group, která existuje při Radě Evropy, je skupina vytvořená pro boj proti zneužívání drog a nezákonnému obchodu s drogami.

Zdroje

- Barrett, David (2015): Taking drugs is a human right, say MPs and peers, 19. srpna 2015 (<http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/crime/11810347/Taking-drugs-is-a-human-right-say-MPs-and-peers.html>).
- International Drug Policy Consortium (2016): Could European Court of Human Rights Overturn Russia's Ban on Drugs to Treat Heroin Dependence?, 28. září 2016 (<http://idpc.net/alerts/2016/09/could-european-court-of-human-rights-overturn-russia-s-ban-on-drugs-to-treat-heroin-dependence>).
- World Policy Blog (2016): Jan Malinowski on Drug Policies, 10. srpna 2016 (<http://www.worldpolicy.org/blog/2016/08/10/jan-malinowski-drug-policies>).
- Rozsudek *Wenner proti Německu* (stížnost č. 62303/13), rozsudek ESLP ze dne 1. září 2016.

Fotografie

- [1] Drogy legální i ilegální, autor: Cabrera Photo, zdroj: Flickr, CC BY-NC-ND 2.0.

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Chytrá města, velká data a ochrana soukromí

Lukáš Hoder

Rychlý internet a chytrá elektronika vytváří novou realitu byznysu, a to především v energetice, dopravě, zdravotní péči a infrastruktuře, a mění běžné životy lidí. Tento pokrok je založen na obřím množství neustále zpracovávaných dat. Je ale otázkou, zda současná regulace ochrany osobních údajů drží s tímto vývojem krok.

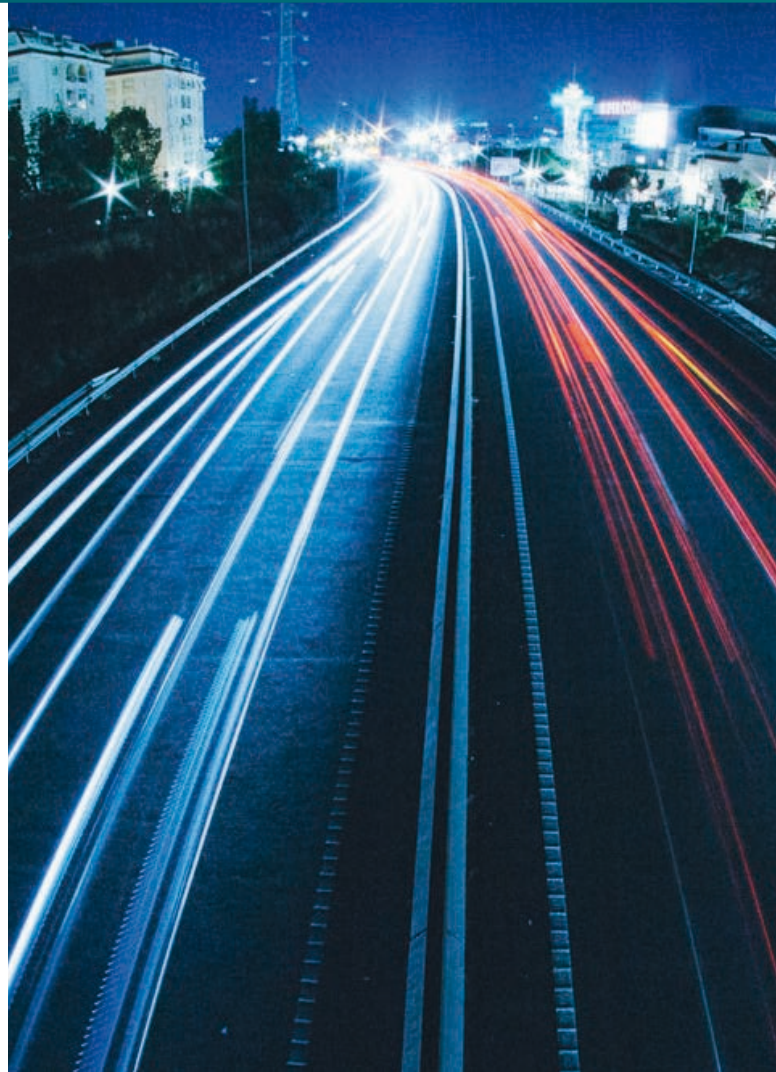
Na nedávné konferenci o start-upech a chytrých městech (Smart Cities) se moderátor zeptal jednoho ředitele poměrně velkého a úspěšného start-upu, zda není problém, že jeho byznys model je založen na shromažďování a zpracovávání obřího množství osobních údajů. Nejsou tam rizika? V odpovědi byl ale ředitel zaskočen, jakoby o tom ani nepřemýšlel.

Na jiné akci se zakladatel jednoho z nejúspěšnějších českých datových start-upů podíval nad tím, že někdo chce chránit soukromí ve věku Facebooku, kdy lidé vše sami dobrovolně zveřejňují. Je evidentní, že IT byznys si přeje co nejmenší regulaci, nicméně ta se přiosťruje. EU čeká nové Obecné nařízení o ochraně osobních údajů a v USA dochází také k jistému zpřísnění pravidel.

Překotný vývoj

Počet přístrojů připojených k internetu (Internet of Things) dosáhne za několik let desítek miliard, přičemž zásadní růst již dnes probíhá nikoliv v oblasti spotřební elektroniky, jako jsou například tablety nebo mobily, ale spíše v prostředí chytrých sítí (Smart Grids), veřejných projektů chytrých měst (Smart Cities) nebo obecně průmyslových senzorů všeho druhu, jako jsou termostaty nebo detektory pohybu propojené přes intranet. Tato nová průmyslová revoluce přitom těží především z obrovského množství dat a jejich rychlého zpracování (Big Data).

Příkladem mohou být moderní automobily. Připojené k majitelovu mobilu, brzy schopné jezdit bez řidiče, připojené k dopravní infrastruktuře a ko-

Budoucí města [1]

munikující s ostatními automobily. Databáze údajů z dopravní infrastruktury a provozu takových aut budou obsahovat neskutečné množství osobních a citlivých údajů o milionech lidí.

Big Data a ochrana soukromí

Regulace zpracování osobních údajů a jejich ochrana je posledních dvacet let v Evropské unii založena na několika základních principech, které jsou upraveny skrze Směrnici o ochraně osobních údajů z roku 1995 a nově Obecné nařízení o ochraně osobních údajů, které nabude účinnosti v roce 2018 a sjednotí právních úpravu v této oblasti pro celou Evropskou unii. Tyto principy jsou přitom mnohem

starší, když vycházejí z dokumentů mající původ v 70. a 80. letech.

Mezi základní principy ochrany osobních údajů v EU patří například to, že data jako jméno nebo adresu je možné shromažďovat pouze za přesně stanoveným účelem a v rozsahu nezbytném pro naplnění tohoto účelu. Dále správce osobních údajů, například banka, musí své zákazníky informovat o povaze zpracování jejich osobních údajů, tedy o základních aspektech jejich zpracování jako je účel, doba a omezení. Osobní údaje také například nemohou být dále zpracovány nad rámec původně určeného účelu pro jejich zpracování.

Tyto uvedené principy jsou ale často v rozporu s logikou, podle které funguje analýza Big Data, která bude pro projekty internetu věcí a chytrých měst zásadní. Analýza Big Data se totiž zaměřuje právě na zjišťování nových informací z obrovského množství údajů, a dochází tak k novým a nečekaným souvislostem. V takové situaci bude složité přesně omezit účel zpracování osobních údajů nebo jej dopředu kompletně určit. Podobně složité to bude s informováním zákazníků o povaze zpracování jejich osobních údajů. Vždyť logika zpracování Big Data je v zásadě nejpřísněji střežené tajemství technologických firem. Nebude jednoduché komplexně na požádání sdělovat, jak bylo rozhodnutí dosaženo a podle jakých výpočtů.

Analýza dat [2]

S ohledem na nadcházející reformu evropského práva na ochranu osobních údajů tak vyvstává otázka, zda právní úprava, na kterou se všichni připravují, skutečně představuje efektivní způsob ochrany soukromí Evropanů.

Zdroje

Zahradníček, Nový regulační rámec ochrany osobních údajů v EU, Patria, 26. 10. 2015 (<https://www.patria.cz/pravo/3021388/novy-regulacni-ramec-ochrany-osobnich-udaju-v-eu.html>).

Kang, Broadband Providers Will Need Permission to Collect Private Data, New York Times, 27. října 2016 (http://www.nytimes.com/2016/10/28/technology/fcc-tightens-privacy-rules-for-broadband-providers.html?hpw&rref=technology&action=click&pgtype=Homepage&module=well-region&region=bottom-well&WT.nav=bottom-well&_r=0).

Hoder, Smart Cities a Smart Grids – příležitosti pro byznys i problémy regulace, Patria, 26. 9. 2016 (<https://patria.cz/pravo/3314877/smart-cities-a-smart-grids-prilezitosti-pro-byznys-i-problemy-regulace.html>).

Fotografie

[1] Budoucí města, autor: Leo Hidalgo, zdroj: Flickr, CC BY-NC 2.0.

[2] Analýza dat, autor: Martin Grandjean, zdroj: Wiki, CC BY-SA 3.0.

4) Česká republika a lidská práva

Možnosti kontroly dodržování pracovních předpisů v ČR

Michal Oščipovský

V září na stránkách Bulletinu pojednával ve svém textu Josef Kovařík o odstrašujících podmínkách nucené práce severokorejských dělníků v Polsku. V textu se mimo jiné zmiňuje i o tom, že s problémem nucené práce severokorejských dělníků se v roce 2006 potýkala i Česká republika. Jaké jsou pracovní podmínky cizinců v ČR v dnešní době?

Po roce 1989 se stala Česká republika cílovou zemí imigrantů z ostatních zemí střední a východní Evropy a do určité míry i z Asie, přičemž tento trend ještě zesílil s přístupem České republiky do Evropské unie. I přesto, že po rozšíření EU na východ přestala být v porovnání se zeměmi západní Evropy Česká republika pro migranty z dalších nově přistoupivších zemí atraktivní, počet imigrantů, kteří do ČR přišli za účelem výdělků, nadále stoupal. Rostl totiž podíl nově příchozích z nečlenských zemí EU, zejména se jednalo o Ukrajince a Vietnamce.[1]

Ke konci roku 2015 Český statistický úřad eviduje na území ČR přes 467 tisíc cizinců, z toho přes 260 tisíc z nich zde má trvalý pobyt. Největší podíl z nich představují Ukrajinci a Slováci (obě skupiny přes 100 tisíc lidí), dále se jedná o Vietnamce (přes 55 tisíc) a Rusy (35 tisíc).[2]

Přitom právě cizinci pracující v ČR jsou z hlediska porušování pracovních předpisů ze strany zaměstnavatelů kvůli jazykové bariéře a z ní plynoucí neznalosti svých práv nejnáchylnější. A i přesto, že na základě dat Eurostatu z roku 2014 má Česká republika v porovnání s ostatními zeměmi EU jeden z nejnižších počtů přistěhovalců na tisíc obyvatel,[3] nelze s čistým svědomím hovořit o zanedbatelném počtu.

Role inspektorátu práce

Dohled nad dodržováním pracovních předpisů je podle zákona o inspekci práce v České republice svěřen Státnímu úřadu inspekce práce (dále "Úřad") a poté oblastním inspektorátům prá-

Stavební dělník [1]

ce (dále "Inspektorát"). Řízení úřadu a oblastních inspektorátů přitom patří do gesce Ministerstva práce a sociálních věcí.

Úřad a inspektoráty jsou podle zákona nadány pravomocemi kontrolovat plnění povinností zaměstnavatelů, které se v pracovních vztazích týkají zejména odměňování, náhrady mzdy a výdajů zaměstnancům, dále pracovní doby a doby odpočinku či bezpečnosti práce a provozu technických zařízení se zvýšenou mírou ohrožení života a zdraví. Kontrolní činnost se týká také dodržování předpisů upravujících zaměstnávání zaměstnankyň, mladistvých zaměstnanců nebo osob pečujících o děti či o jinou závislou osobu.

Inspektoři také mohou, pokud zjistí, že zaměstnavatel porušuje předpisy, kterými je v pracovních vztazích

Stavební práce v Praze [2]

ním vztahu vázán, uložit povinnost učinit opatření k odstranění těchto porušení v přiměřené lhůtě. Případně je možné udělovat i finanční pokuty, a to jak přímým zaměstnavatelům, tak i pracovním agenturám. Právě agenturní zaměstnávání, kdy je odpovědnost za důstojné pracovní podmínky zmlžena existencí zprostředkovatele práce, je pro cizince pracující v České republice typické. Výše uvedené však platí i pro další skupiny osob – například pro ženy na mateřské dovolené či zdravotně postižené.

Limity současné praxe

Přes tyto kompetence, kterými Úřad i jednotlivé inspektoráty disponují, a přes fakt, že podat stížnost na oblastní inspektorát mohou i jednotlivci, existují na činnost těchto orgánů četné stížnosti. Podle údajů prezentovaných Kanceláří veřejného ochránce práv se v průměru jedná až o 40 stížností ročně.[4] Inspektoráty se totiž nemusí stížností dále zabývat, mají pouze povinnost stěžovatele o tomto svém rozhodnutí vyrozumět.

V České republice v současnosti není problém s absencí právní úpravy pracovních podmínek a vztahů mezi zaměstnanci a zaměstnavateli. Přesto se zdá být problémem kontrola dodržování daných předpisů, a to právě s ohledem na to, že některé skupiny jsou vůči protiprávnímu jednání ze strany zaměstnavatelů náchylnější než jiné. Přitom kontrola dodržování předpisů týkajících se například bezpeč-

nosti práce je velmi důležitá, tím spíše s ohledem na skutečnost, že přistěhovalci zastávají ve valné míře manuální práce bez nutnosti kvalifikace

Zdroje

- [1] Multikulturní centrum Praha. 2016. Subcontracting and eu mobile workers in the Czech republic: exploitation, liability, and institutional gaps. Praha. (http://migrationonline.cz/czech_republic_country_report.pdf).
- [2] Český statistický úřad. 2015. Počet cizinců v ČR – předběžné čtvrtletní údaje; 2004/06-2015/12. Praha. (https://www.czso.cz/documents/11292/27320905/c01R02_201512.pdf/fab2b109-7a5f42a7-aa6c-3a07cfde44fa?version=1.0).
- [3] Eurostat. 2014. Immigrants 2014 (per 1000 inhabitants). ([http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Immigrants,_2014_\(per_1_000_inhabitants\)_YB16.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Immigrants,_2014_(per_1_000_inhabitants)_YB16.png)).
- [4] Kancelář veřejného ochránce práv. 2016. Kontroly dodržování pracovně-právních předpisů musí být důsledné. Brno. (<http://www.ochrance.cz/aktualne/tiskove-zpravy-2016/kontroly-dodrzovani-pracovnepravnich-predpisu-musi-byt-dusledne/>).

Fotografie

- [1] Stavební dělník, autor: Grzegorz Skibka, zdroj: pixabay.com, CC-0 Public domain.
- [2] Stavební práce v Praze, zdroj: pixabay.com, CC-0 Public domain.

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních odborných článků
o lidských právech

Hana Gabrielová

Vnitrostátní právo

- Bartoň, D.: Možnosti zákazu či omezení nošení muslimských šátků na školách. *Jurisprudence* 4/2016.
- Bruncko, S.: Hospodaření s výživným nezletilého dítěte jakožto správa majetku nezletilého dítěte. *Bulletin Advokacie* 9/2016.
- Herczerg, J.: Mediální odsouzení a presumpce nevinny. *Trestněprávní revue* 10/2016.
- Křístek, A.: O relativní nezávaznosti rozhodnutí civilního soudu o ústavní výchově nezletilých. *Právní rozhledy* 19/2016.
- Mařádek, D.: Právní jednání za člověka v bezvědomí. *Právní rozhledy* 20/2016.
- Rogalewiczová, R.- Westphalová, L.: Práva dítěte v rodičovském konfliktu. *Právní rozhledy* 19/2016.
- Šámal, P.: Znalci a jejich trestní odpovědnost. *Bulletin Advokacie* 9/2016.
- Voříšek, V.: Zařazování zaměstnání do pracovních kategorií (Nad jedním nálezem Ústavního soudu). *Právní rozhledy* 19/2016.

Mezinárodní a právo Evropské unie

- Král, R.: Je unijní povinnost k eurokonformnímu výkladu i ústavní povinností? *Jurisprudence* 4/2016.

Politologie, mezinárodní vztahy, zahraniční politika

- Aliyeva, Y.: Obstacles for Regionalization in Africa. *Mezinárodní politika* 10/2016.

Lidská práva v mezinárodní politice

U nakladatelství Wolters Kluwer vyšla kniha *Lidská práva v mezinárodní politice*, jejímiž hlavními autory jsou Pavel Dufek (FSS MU) a Hubert Smekal (FSS MU). Na publikaci se dále podíleli například Ivo Pospíšil (generální sekretář Ústavního soudu), Veronika Bílková (zástupkyně ČR v Benátské komisi, ÚMV a PrF UK) či Lubomír Majerčík (vedoucí analytického odboru Ústavního soudu). Vedle Huberta Smekala za Centrum pro lidská práva do knihy přispěli též Katarína Šipulová a Lukáš Hoder.

www.centrumlidskaprava.cz

Centrum
pro lidská práva
a demokratizaci

Bulletin vydává Centrum pro lidská práva a demokratizaci
Adresa redakce Hubert Smekal, Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika
e-mail hsmekal@fss.muni.cz | **webové stránky** www.centrumlidskaprava.cz
tel. 549 498 264 | **Redakční rada** Jan Lhotský (editor), Lukáš Hoder, Linda Janků, Hubert Smekal, Ladislav Vyhnánek | **Sazba** Michaela Kašperová | **ISSN** 1804-2392.